

سیر و سفری در گلستان ادب پارسی

از رودکی تا فروغ

گردآوری و نگارش: مهندس پرویز نظامی

محمد شمس الدین خواجه حافظ شیرازی (۲)

... در گذشته های دور، در ایام نوروز به منظور تفریح و شادمانی، شخص بسیار حقیری را امیر یا شاه می خواندند و بر تخت می نشاندند. در طی چند روز این امیر عاریتی دستوراتی از قبیل تنبیه، زندان، اخذ مال به زور و گاه بذل و بخشش های بی حساب و کتاب می کرد ولی با پایان گرفتن چند روز عید و همین که مراسم نوروزی پایان می گرفت و قضیه تمام می شد، این امیر پوشالی بود که می بایست پا به فرار گذارد و خود را پنهان کند تا از کزند انتقام جویان درامان بماند.

حافظ این رسم را در این بیت چنین توصیف می کند:

سخن در پرده می گویم، چو گل از پرده بیرون آید

که بیش از پنج روزی نیست حکم میر نوروزی و باز در ایام قدیم رسم بوده که مظلومان جامه ای که از کاغذ درست کرده بودند می پوشیدند و موضوع دادخواهی و شکایت خود را بر آن می نوشتند و در پای علم داد می ایستادند تا حاکم شهر آنان را بشناسد و به دادشان برسد.

حافظ این رسم را چنین آورده است:

کاغذین جامه به خونا بشویم که فلک

رهنمونیم به پای علم داد نکرد

کلمه «حرز» به دعائی اطلاق می شد که برای پیشگیری از خطر به گردن می آویختند. این رسم بدینگونه در شعر حافظ آورده شده است:

آن پیک نامور که رسید از دیار دوست

آورد «حرز» جان ز خط مشکبار دوست

می گویند وقتی جمعی از دشمنان شور چشم پیغمبر خواستند به او چشم زخم زند با نزول این آیه و قرائت آن چشم زخم ها بی اثر شد. آن آیه چنین است: **وَ اَن یَکَادَ الذِّیْنَ کَفَرُوا، لَیُزَلِقُنَّکَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّکْرَ وَ یَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ.** حافظ بارها در اشعارش به چشم بد اشاره کرده و بخصوص از این آیه نامبرده است:

معاشران گره از زلف یار بازکنید

شبی خوش است بدین قصه اش دراز کنید

حضور مجلس انس است و دوستان جمعد

وان یکاد بخوانید و در فراز کنید

و درجائی دیگر:

می کشیم از قحذ لاله شرابی موهوم

چشم بد دور که بی مطرب و می مدهوشیم

و باز می گوید:

چشم بد دور کزان تفرقه خوش بازآورد

طالع نامور و دولت مادرزاد

از چشم زخم دهر مبادت گزند از آنک

در دلبری به غایت خوبی رسیده ای

و بالاخره از دیگر سنت ها یکی هم این بوده که خواستگاران برای خواستگاری از همسر مورد علاقه شان و یا پهلوانان برای تثبیت مقام پهلوانی می بایست کمان می کشیدند و تیراندازی می کردند و اگر از مسابقه سرافراز بیرون می آمدند معشوق به آنها تعلق می یافت. حافظ این رسم را در این بیت چنین مینمایاند.

روزگاران زبان ادبی مردم هندوستان بوده آشنائی به هم رسانده بود کتابی به نام «اشعار آسپائی» مشتمل بر ترجمه برگزیده اشعار شعرا مشرق زمین و من جمله ایران در لندن انتشار داد که با استقبال فراوان روبرو گردید و همین موفقیت غیر منتظره باعث شد که جونز به کار ترجمه گزیده ای از غزلیات حافظ به شعر انگلیسی اقدام کند و آن را در کتابی به نام «نغمه پارسی» انتشار دهد. چاپ ترجمه اشعار حافظ سبب شد که اروپائیان با شخصیت بزرگ و افکار بلند و مضامین بکر و دلنشین او آشنا شوند و به اهمیت و زیبایی اشعار سحرانگیزش پی ببرند. گوته بزرگ ترین شاعر آلمانی که او را به حق یکی از ارکان چهارگانه شعر و ادب اروپا و همپایه شکسپیر، دانته و ویکتور هوگو می داند در سال ۱۸۱۴ میلادی با خواندن ترجمه دیوان حافظ که توسط جی فون هامر مترجم معروف اطریشی به زبان آلمانی انتشار یافت با اشعار حافظ آشنا شد.

روح و فکر گوته با خواندن اشعار حافظ به کلی متحول و متقلب گشت. و اشعار خواجه شیراز که به قول فردریک نیتچه فیلسوف و شاعر بزرگ دیگر آلمانی اعجاز واقعی هنر بشری است، منبع الهام گوته برای سرودن دیوان شرقی گشت که خود این دیوان از جمله شاهکارهای بزرگ ادبی جهان به شمار می آید.

حافظ برای گوته دنیائی تازه، روحی تازه و شوق و حالی تازه به ارمغان آورد. او را با روح واقعی شرقی، با جمال فلسفه و ذوق و حکمت ایران آشنا ساخت. شرابی سرمست کننده در پیمانها و ریخت که به قول خودش او را ناگهان با عطر آسمانی مشرق زمین و نسیم روح پرور ابدیت که از دشت ها و بیابان های ایران می وزید آشنا کرد. مرد خارق العاده ای را شناخت که شخصیت عجیبش او را سراپا مجذوب و مسحور خویش ساخت. از ورای اشعار حافظ به عظمت روح لسان الغیب شیراز پی برد و چون خودش مثل حافظ جمال پرست و حقیقت دوست بود بین طرز فکر و روحیات خودش با حافظ وجوه مشترک بسیار یافت و تا آخرین روز حیات با او عشق و ارادت می ورزید و او را همواره می ستود. گوته در قطعه ای به نام «بی پایان» در بخش حافظ نامه دیوان شرقی با حافظ چنین سخن می گوید: ای حافظ سخن تو همچون ابدیت بزرگ است. زیرا آن را آغاز و انجام نیست. کلام تو چون گنبد آسمان تنها به خود وابسته است و میان نیمه غزل تو با مطلع و مقطعش فرقی نمی توان گذاشت چه همه آن در حد جمال و کمال است. تو آن سرچشمه فیاض شعر و نشاطی که از آن هر لحظه موجی از پس موجی دیگر بیرون می تراود. اگر هم دنیا به سرآید، آرزو دارم که تنها، ای حافظ آسمانی با تو و در کنار تو باشم و چون برادری در شادی و غمت شرکت کنم. همراه تو باده نوشم و چون تو عشق ورزم، زیرا این افتخار زندگی من و مایه حیات من است.

انتشار دیوان شرقی گوته دنیای غرب را فریفته و ستایشگر حافظ

نمود و شعرا بزرگ دیگری چون لئون لولکر فرانسوی، فردریک نیچه آلمانی و فردریک یونگر آلمانی حافظ را استاد غزلسرایان جهان نامیدند. شهرت نبوغ و نفوذ حافظ در اطراف و کناف اروپا گسترده شد و در تاریخ ادبیات جهان جاودانیت یافت.

غزلی از حافظ که گوته را سرمست از شراب عشق و جذبه شوق ساخت و به نهمخانه راز و رمز عارفانه اش کشاند:

مژده وصل تو کو، کز سرجان برخیزم

طایر قدسم و از دام جهان برخیزم

به ولای تو که گرنده خوبشم خوانی

از سر خواجگی کون و مکان برخیزم

یارب از ابر هدایت برسان بارانی

پیشتر زانکه چو گردی ز میان برخیزم

خیز و بالا بنما، ای بت شیرین حرکات

کز سرجان و جهان دست فشان برخیزم

تو مپندار که از خاک سرکوی تو من

به جفای فلک و جور زمان برخیزم

گرچه پیرم تو شبی تنگ در آغوشم گیر

تا سحرگه ز کنار تو جوان برخیزم

بر سر تربت من با می و مطرب بنشین

تا به بویبت زلحد رقص کنان برخیزم

روز مرگم نفسی مهلت دیدار بده

تا چون حافظ ز سرجان و جهان برخیزم

درخصوص فلسفه زندگی و اصل ناپایداری جهان حافظ پیرو اندیشه خیام است و مشرب فلسفی او را پذیرفته و از او الهام گرفته است. برای روشن شدن این موضوع به این رباعی خیام توجه فرمائید که می گوید:

ای دل تو به ادراک معما نرسی

در فکته زیرکان دانا نرسی

اینجا ز می و جام بهشتی میساز

کانجا که بهشت است رسی یا نرسی

حافظ در این مقوله می فرماید:

حدیث از مطرب و می گو و راز دهر کمتر جوی

که کس نگشود و نگشاید به حکمت این معما را

و در جای دیگری:

چمن حکایت اردیبهشت می گوید

نه عاقل است که نسبه خرید و نقد بهشت

غزلی زیبا از حافظ:

یوسف گمگشته بازآید به کنعان غم مخور

کلبه احزان شود روزی گلستان غم مخور

این دل غمگیده حالش به شود دل بد مکن

وین سر شوریده باز آید به سامان، غم مخور

دورگردون گر دو روزی بر مراد ما نبود

دایما یکسان نباشد کار دوران، غم مخور

گر بهار عمر باشد باز برتخت چمن

چترگل در سرکشی ای مرغ خوشخوان، غم مخور

ای دل ار سیل فنا بنیاد هستی برکند

چون تو را نوح است کشتیبان ز طوفان، غم مخور

هان مشو نومید چون واقف نه ای از سر غیب

باشد اندر پرده بازی های پنهان، غم مخور

در بیابان گر به شوق کعبه خواهی زد قدم

سرزنش ها گر کند خار میغان، غم مخور

گرچه منزل بس خطرناک است و مقصد بس بعید

هیچ راهی نیست کان را نیست پایان، غم مخور

حافظا در کنج فقر و خلوت شب های تار

تا بود وردت دعا و درس قرآن غم مخور

دنیاله مطلب در شماره آینده

California Homes & Kitchen Design Center

کلیه نیازهای ساختمانی شما زیر یک سقف با استفاده از بهترین و مرغوب ترین کالا و سرویس منحصر به فرد

از نمایشگاه مجهز و کامل ۱۲,۰۰۰ فوت ما دیدن کنید!

All your needs under one roof. Whether remodeling or building a new home, California Homes & Kitchen Design is the solution for every unique situation.

We design & manufacture. Everything is built onsite. From cabinets to countertops, turnaround is fast & delightful.

We use the highest quality materials. From elegant woods in our cabinets to granites, marbles and any exotic stones from our full-service fabricator shop. We will exceed your expectations.

- ❖ Granite & Marble
- ❖ Vanities
- ❖ Closet Organizers
- ❖ Windows & Doors
- ❖ Brand name Bathroom Fixture
- ❖ Hardwood Flooring
- ❖ Decorative Mouldings

- ❖ شومینه
- ❖ سنگ فرش زمین
- ❖ نقش های سنگی، مدالین
- ❖ ستون های تزئینی
- ❖ صندوق های پست

- ❖ Fireplaces
- ❖ Fireplace Mantels
- ❖ Paving Stones
- ❖ Staircases & Railing
- ❖ Mail Boxes
- ❖ Floor Inserts
- ❖ Decorative Columns

- ❖ گرانیت و سنگ مرمر
- ❖ کمدهای توالت
- ❖ قفسه بندی کمد
- ❖ درب و پنجره
- ❖ کفپوش چوبی

Unlike Others, we design and manufacture every cabinet in our shop using the finest quality wood products to ensue your cabinet are elegant and unique.

❖ Innovative Designs with Computer Rendition

❖ Professional Installation

VISIT OUR SHOWROOM TODAY

(408)392-8200

1775 Junction Avenue, San Jose, CA 95112

www.calhomesandkitchen.com * Lic.#886231

